

УДК: 379.831: 711.57: [615.85:502/504(477.41/.42)]

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО СВІТОГЛЯДУ МОЛОДІ ПІД ЧАС ДІЯЛЬНОСТІ ЛІТНІХ, ПСИХОЛОГО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ШКІЛ ЧЕРЕЗ ЗАХОДИ ЕКОТЕРАПІЇ НА ТЕРИТОРІЇ ПОЛІСЬКОГО РЕГІОНУ

С.О. Потоцька, кандидат біологічних наук, доцент кафедри біології; голова ГО;

М.О. Дяченко, координатор, член Бюро Ініціативи ЄЕК ООН;

С.А. Нігородова, кандидат технічних наук, національний координатор ПМГ;

О. Ю. Задерейко, магістр філології та перекладу (турецька, англійська мови), експерт мережі ОГС;

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, "Чернігівська обласна організація Українського товариства охорони природи", м.Чернігів, Чернігівська обл., Україна, s_pototska@ukr.net.

Партнерської мережі "Освіта в інтересах сталого розвитку в Україні", Бюро Ініціативи ЄЕК ООН "Освіта в інтересах сталого розвитку в Україні", м. Київ, Україна, dyachenko9@gmail.com.

Програма малих грантів ПРООН-ГЕФ в Україні, м. Київ, Україна.

Київський національний лінгвістичний університет, ОГС "Зелена Житомирщина", м. Київ, Україна, olenka.kovtonyuk@gmail.com.

Війна це вкрай травматичний досвід для всіх без винятку, а особливо для місцевих дітей, яким дуже складно впоратися зі своїми емоціями через втрату стабільності, безпеки, звичного способу життя й спілкування. У сучасних умовах психологічне відновлення стану молоді набуває особливого значення у зв'язку з військовими діями на території України та поєднання дії природного середовища й висококваліфікованих педагогів різного профілю дозволяє ефективно використовувати можливості Поліського регіону в умовах воєнного часу.

Нами розкрито підходи до формування екологічного світогляду молоді на прикладі діяльності 2-х літніх, психолого-реабілітаційних шкіл території Чернігівської області (м. Чернігова) та Житомирської області (сіл Вишевицької територіальної громади) через заходи екотерапії.

Місто Чернігів – одне найбільш постраждалих українських міст від бойових дій з початку війни в Україні та четверте за кількістю дітей, які отримали поранення або загинули.

Для 60 дітей Чернігівської громади, серед них 31 дитина з інвалідністю була проведена літня школа за фінансової підтримки Благодійного фонду "Голоси дітей". У партнерстві з Національним університетом "Чернігівський колегіум" імені Т.Г.Шевченка (далі НУЧК), який має досвід проведення заходів роботи з молоддю, висококваліфікований колектив педагогів, навчально-наукову станцію як модель дитячого ботанічного саду. На території агробіостанції Чернігівського обласного наукового ліцею в регіональному ландшафтному парку "Ялівщина" знаходиться

Молодіжний хаб "Молодіжний кліматичний центр" (далі МКЦ), який був створений у рамках проєкту ПМГ ПРООН-ГЕФ «Розвиток спроможності молодіжного кліматичного центру та нові можливості для сільської молоді» UKR/SGP/OP6/Y5/CORE/YCC/2020/51. На платформі МКЦ проводилися заходи для дітей під час діяльності літньої школи, зокрема інформаційно-просвітницька, проєктна діяльність з метою розбудови екологічної спроможності молоді, поширення екологічно-дружніх ініціатив та ін.

Нами було проведено літню школу психологічного відновлення молоді на засадах екотерапії та підвищено комунікації, соціалізації дітей через сприйняття природних компонентів як факторів впливу на дітей. Під час занять для дітей у літній школі, які проходили з 1 серпня по 10 серпня 2022 року надавалася психологічна та психосоціальна підтримка молоді та дітям з особливими потребами фахівцями-психологами НУЧК. У рамках діяльності проводилися еколого-психологічні тренінги "Кроки до природи", які складалися з "Крок перший. Світ навколо нас"; "Крок другий. Я в світі"; "Крок третій. Світ в мені"; "Крок четвертий. Шляхи до природи" для молодшої вікової групи (4-9 років). Проведено тренінгові заняття психологічної підтримки для старшої групи (10-16 років) використовуючи програму психологічної підтримки "Поруч" ("Крок перший. Інтрुзивні спогади"; "Крок другий. Інтрुзивні картинки/образи"; "Крок третій. Інтрुзивні переживання та сни"; "Крок четвертий. Збудливість, емоції/відчуття, релаксація та коуніни"; "Крок четвертий. Робота з уникненням і тригерами", "Крок п'ятий. Уникнення: спогади"). Психолого-соціальну допомогу отримали 30 вихованців двох реабілітаційних центрів Комунального закладу "Чернігівський навчально-реабілітаційний центр" Чернігівської обласної ради та Комунального закладу "Чернігівський навчально-реабілітаційний центр №2" Чернігівської міської ради Чернігівської області. Було проведено з дітьми, які мають інвалідність майстер-класи «Створення ботанічного саду в домашніх умовах» (виращування рослин HOME FLORARIUM) та кожній дитині було подаровано набір для реалізації 20 дослідів разом з батьками дома. Проведено заходи психолого-соціальної підтримки дітей з особливими потребами "Мандрівка горами" (комплекс вправ, спрямованих на оптимізацію нейродинамічних показників, розвиток вміння контролювати емоції та поведінку), "Політ метелика" та «Еко-я, еко-ти», "Квітка моїх потенціалів".

Проведено заходи практичного спрямування, 20 майстер-класів, 2 екологічні гри, воркшоп, фізична активність – художня гімнастика, 3 екскурсії для дітей та їх батьків. Для дітей в рамках діяльності літньої школи було організовано збалансоване 3-х харчування, яке покращило стан їх здоров'я. Учасники літньої школи отримали подарунки.

Було залучено до реалізації діяльності заходів у літній школі 24 експерти-викладачі з НУЧК, Мезинського національного природного парку, учителів загальноосвітніх шкіл I-III ст. № 19, № 5, № 30 до проведення майстер-класів, агроекологічних практик. Під час проведення занять, майстер-класів застосовувалися наступні методи: фітотерапії, гарденотерапії, агротерапії, зоотерапії, ландшафтотерапії, атртерапії, ізотерапії, ліплення та випікання з тіста, оригамі, колажі, танцювальна терапія, ігротерапії, техніка кольоротерапії.

Отже, учасники літньої школи отримали практичні уміння й навички:

- як поводитися безпечно під час тривоги, куди переміщуватися, правила техніки безпеки під час воєнного стану;

- дбати про довкілля, бути екологічно свідомими, використовуючи вторинну сировину;
- навчилися виготовляти екологічний папір та поробки з непотрібу;
- виготовляти ліхтарики й використовувати їх, якщо не буде світла вдома;
- висаджувати рослини, доглядати за ними та вирощувати їх вдома;
- як самостійно приготувати корисні, смачні страви з тіста, виготовляти вітамінні напої, смаколики використовуючи екологічні продукти своєї місцевості, природні барвники при харчуванні вдома та дбати про своє здоров'я;
- виготовляли фіточаї, фітомішечки з лікарських рослин і застосовувати підходи фітотерапії у себе вдома;
- дізналися як колір може впливати на психо-емоційний стан людини та як застосовувати ці підходи;
- які музичні інструменти впливають на відновлення психологічного стану людини;
- як через малювання можна заспокоїтися, зрівноважити свій психологічний стан.

Від початку повномасштабної війни з росією, Житомирщина є одним із театрів бойових дій. Житомирщину обстрілювали балістичними ракетами, завдавали авіаційних ударів, і вже стали регулярними обстріли з «Градів» у Народицькій і частково Малинській громадах. Активні бойові дії велися на території Народицької громади неподалік Чорнобильської зони, а також в Малинській громаді.

Слід зазначити, що Вишевицька громада також опинилася в епіцентрі бойових дій, оскільки знаходиться в 20 км від Малинської громади. У зв'язку з цим діти, які перебували в селах громади, змушені були ховатися у підвалах, звичайних сирих льохах для зберігання овочів, що відобразилося на їх психологічно-емоційному стані.

У серпні 2022 року задля психологічної реабілітації та підтримки дітей у складний воєнний час для сільських дітей та молоді Вишевицької громади було організовано еко-табір "Майстерні сталого розвитку" у партнерстві з БФ "Голоси дітей" та Мережею ОГС "Зелена Житомирщина". Було реалізовано 15-денний еко-табір, у рамках якого вдалось відвідати села Веприн, Вишевичі, Межирічку та Ірша Вишевицької громади.

До роботи еко-табору долучились кваліфіковані психолог, арт-терапевт, педагоги з багаторічним досвідом роботи, а також ініціативу в роботі з дітьми проявили і місцеві жителі сіл Вишевицької ТГ.

Загалом до роботи Майстерні доєдналися 248 діток різної вікової категорії, серед яких були не лише місцеві жителі, а й 86 внутрішньо-переміщені особи. Для дітей було підготовлено цікаву та корисну програму, де учасники мали змогу отримати психологічну реабілітацію, отримати нові знання та практичний досвід у різних видах діяльності. Тренери та психологи проводили арт-терапевтичні заняття з малювання квітами, фарбами, ліплення фігурок з натуральної глини, створення оберегів, діти приймали участь у різних майстер-класах, а також тренери приділяли особливу увагу питанням екологічного розвитку. Значну частину часу намагались поводити саме на свіжому повітрі, залучаючи дітей до взаємодії з природою, звертаючи особливу увагу на її збереження. Для дітей було представлено екологічну гру "Зелене місто", звертаючи увагу на переосмислення своєї повсякденної поведінки, збереження нашого довкілля та заохочення робити щоденні справи екологічно, "по-зеленому".

Отже, в літній школі "Чернігів – ц Ми" було здоровлено 60 дітей у поєднанні з пізнанням природного середовища та інструментами смарт-агроекології для молоді. Проведено заходи практичного спрямування, майстер-класи, заняття з висадки рослин, саденотерапевтичних практик через інструменти смарт-агроекології, екскурсії по екологічній стежці РЛП "Ялівщина" для дітей "Лісова казка", "Дивосвіт природи Ялівщини" та їх батьків "Краса навколо нас" на навчально-науковій станції НУЧК. Сформовано позитивний психоемоційний стан здоров'я дітей під час проведення майстер-класів та здійснено різні види прикладної діяльності.

Отримані нові знання та практичний досвід буде перенесений учасниками літньої школи "Чернігів – ц Ми" у повсякденно-побутовий напрямок діяльності й будуть використовуватися ними знання, уміння інструментів смарт-агроекології у своїх ролинах.

Також, варто зазначити, що заняття у "Майстерні сталого розвитку" охоплювали всі Цілі сталого розвитку. Особлива увага приділялась розумінню сталого розвитку, акцентувалась увага на взаємопов'язаності ЦСР з родиною, громадою, країною. Програма сприяла зміні повсякденних звичок та поведінки як на індивідуальному рівні, так і у громаді в цілому для того, щоб досягнути 17 ЦСР до 2030 року. Оскільки в громаді заходи інформаційно-просвітницької характеру для дітей та сільської були обмежені (через коронавірусну пандемію, війну), всі учасники та їх батьки отримали масу задоволення та екологічної користі, нових навичок для розвитку свого села та оселі.

Отже, психологічний стан 248 діток різної вікової категорії, серед яких були не лише місцеві жителі, а й 86 внутрішньо-переміщені особи значно покращився, порівнюючи їх поведінку та реакцію під час знайомства, в роботі та по завершенню табору.

Висловлюємо вдячність за фінансову підтримку заходів на території Поліського регіону Благодійному фонду «Голоси дітей», партнерам у реалізації завдань проєкту, громадським організаціям та фахівцям, які долучалися до проведення заходів у літніх, психолого-реабілітаційних школах.

